

MINUCIOZNA STUDIJA JEZIČNIH DODIRA IZMEĐU NJEMAČKOGA I HRVATSKOGA

Macan, Željka

Source / Izvornik: **FLUMINENSIA : časopis za filološka istraživanja, 2017, 29, 201 - 205**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:176591>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

MINUCIOZNA STUDIJA JEZIČNIH DODIRA IZMEĐU NJEMAČKOGA I HRVATSKOGA

Aneta Stojić i Marija Turk
DEUTSCH-KROATISCHE SPRACHKONTAKTE
Historische Entwicklung und aktuelle Perspektiven auf
lexikalischer Ebene

Tübingen; Narr Francke Attempto Verlag, 2017.

Sigurno Vam se dogodilo da ste morali odjuriti do dućana jer Vam *fali* baš nešto od sastojaka za *na-hšpajz* (ili *melšpajz*), primjerice *germa* za *buhrtle*. A prije toga ste možda baš stavili *veš* u *vešmašinu*. Pa ćete poslijepodne vjerojatno i *peglati*. Pritom možda malo i *njurgati* da ste baš Vi pravi *pehist*. Ali onda ćete *našnjofati buhrtle* s početka priče. I opet biti u dobrom *štimungu*.

Obična je to priča, svakodnevna. No za lingvistiku jezičnih dodira može biti jako zanimljivom. Posebno ako su predmet njezina interesa njemačko-hrvatski jezični dodiri. A upravo se njima, i to povijesnim razvojem te aktualnom perspektivom na leksičkoj razini, bavi na njemačkome jeziku objavljena knjiga dviju sveučilišnih profesorica – Anete Stojić i Marije Turk.

Knjiga je podijeljena u ukupno *osam* koherentnih poglavlja: 1. *Uvod*¹ (*Einleitung*); 2. *Uvodna terminološka razmatranja* (*Terminologische Vorüberlegungen*); 3. *Povijesni okvir* (*Historische Grundlagen*), 4. *Njemačke posuđenice u hrvatskome* (*Deutsche Lehnwörter im Kroatischen*); 5. *Prilogodba njemačkih posuđenica* (*Adaption deutscher Entlehnungen*); 6. *Njemačke prevedenice u hrvatskome* (*Deutsche Lehnprägungen im Kroatischen*); 7. *Zaključak* (*Schlusswort*); 8. *Popis korištenih izvora* (*Quellenverzeichnis*). Svako se poglavlje raščlanjuje na potpoglavlja.

U uvodnome se dijelu donosi pregled dosadašnjih istraživanja na području jezičnih dodira između njemačkoga i hrvatskoga jezika. Pri-

¹ Nazivi poglavlja na hrvatskome navode se u prijevodu autorice prikaza.

tom je njemački hrvatskomu bio i jezikom davaocem i jezikom posrednikom, a jezično je posuđivanje bilo i evidentno i latentno te su prema tomu njegovom posljedicom i posuđenice i prevedenice. Utjecaj je njemačkoga jezika i kulture na hrvatski ostavio traga na svim jezičnim razinama, a posebno na leksičkoj kao najotvorenijoj.

Drugo je poglavlje posvećeno razvoju lingvističke discipline koja se bavi jezičnim dodirima te neujednačenosti u njezinu nazivlju. Autorice navode da se upravo na području istraživanja međujezičnih dodira javlja mnoštvo različitih definicija i interpretacija raznih termina te dopuna, proširivanja i promjena u značenju već postojećeg, a tom jezičnom području pripadajućeg nazivlja.

Jezični dodiri između hrvatskoga i njemačkoga u trećemu se poglavlju smještaju u širi društveno-povijesni kontekst. Pri kronološkom prikazu njemačkih posuđenica u hrvatskome jeziku autorice u obzir uzimaju pojedine stupnjeve u jezičnomu razvoju njemačkoga te prema tomu razlikuju: a) starovisokonjemačko razdoblje (od 750. do 1050.); b) srednjevisokonjemačko razdoblje (od 1050. do 1350.); c) ranonovonjemačko razdoblje (od 1350. do 1650.); te d) novovisokonjemačko razdoblje (od 1650. do danas). Za svako se od navedenih razdoblja iscrpno navode društveno-povijesne okolnosti te je-

zični i kulturni aspekt dodira između dvaju navedenih jezika – od jezičnih dodira između Germana i Slavena u ranom srednjem vijeku (o tomu svjedoči niz primjera koji u prvome redu pripadaju semantičkom polju ratovanja čiju su organizaciju Slaveni preuzeli upravo od Germana, ističu autorice) pa sve do danas. Početkom kontinuiranoga jezičnog dodira njemačkoga govornog područja s Hrvatskom smatraju dolazak Germana sa zapada u 12. stoljeću. Kao vremensku odrednicu početka trajne i čvrste povezanosti Hrvatske s Austrijom, a koja je pak omogućila izravne jezične dodire između austrijskoga njemačkoga i hrvatskoga, navode 1527. godinu, kada je hrvatsko plemstvo za svoga vladara odabralo Ferdinanda Habsburškog. Ulasku je njemačkih posuđenica u hrvatski jezik pogodovala i situacija u Vojnoj krajini u 17. stoljeću. Duž toga se obrambenog prostora, naime, razvila funkcionalna dvojezičnost koja se odnosila na točno određena područja. Autorice navode i neke od posuđenica iz tog razdoblja koje pripadaju administrativnoj i vojnoj terminologiji, a u uporabi su i danas (usp. *gruntovnica*, *inspektor*, *kancelarija*). Ističu i da se njemački koji je bio u uporabi u različitim dijelovima Hrvatske ni u kojem slučaju ne treba smatrati jedinstvenim i homogenim jezikom. Izravan se jezični dodir hrvatskoga s

njemačkim gubi nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije, ali jezični dodiri među tim dvama jezicima postoje i danas. U tom pogledu autorice ističu ulogu novih medija i suvremenih načina komuniciranja, ali i razvoja turizma u Hrvatskoj.

Četvrto je poglavlje posvećeno identifikaciji i statusu njemačkih posuđenica u hrvatskome jeziku. Autorice ističu međusobnu uvjetovanost modela i replike te teškoće koje se javljaju pri identifikaciji modela, čija se povezanost s replikom ponekad može samo pretpostaviti. Određivanje jezika davaoca mogu pak otežati i nepotpuni ili netočni navodi o etimologiji pojedinih posuđenica u leksikografskim izvorima. U svojoj metodologiji pri identifikaciji posuđenica autorice polaze od njemačkoga standardnog jezika, a kod primjera se evidentnoga posuđivanja prema modelu navode i podaci o varijetetu i vremenu u kojem je došlo do jezičnoga posuđivanja. Njemačke posuđenice u hrvatskome imaju različit status – raslojavaju se prostorno, vremenski te prema stupnju integracije u jezik primalac. Abecednim se redom unutar posebnoga potpoglavlja navodi popis internacionalizama koji su u hrvatski jezik ušli posredstvom njemačkoga, a pritom su podijeljeni prema vrsti riječi kojoj pripadaju. Slijedi potpoglavlje posvećeno prilagođenim posuđenim oblicima koje se abecednim

redom navode prema pripadnosti sljedećim podskupinama: a) prave posuđenice iz njemačkoga; b) prave posuđenice iz njemačkoga tvorene pomoću stranih elemenata, uglavnom latinskih i grčkih, a rjeđe francuskih; c) neprave posuđenice iz njemačkoga (njihovu je ulasku u hrvatski njemački bio jezikom posrednikom). U sljedećem se potpoglavlju abecednim redom navode njemačke posuđenice sa supstandardnim statusom prikupljene analizom lingvističkih radova čijom su temom njemačke posuđenice u različitim hrvatskim mjesnim govorima, metodom ekscerpacije iz rječnika hrvatskih mjesnih govora te upitnikom provedenim na terenu. Autorice ističu da se na taj način prikupljena građa ne može smatrati cjelovitom, već služi kao neka vrsta smjernice. Podijeljena je u dvije skupine na prave posuđenice iz njemačkoga i posuđenice koje su posredstvom njemačkoga ušle u hrvatski jezik. Uz svaku se od posuđenica odgovarajućom kraticom navodi i mjesto u čijem je govoru potvrđena. Četvrto je potpoglavlje posvećeno nadregionalnim posuđenicama iz njemačkoga u hrvatskome. Budući da autorice navode da je cilj provedenoga istraživanja bio utvrditi i koje se njemačke posuđenice javljaju na svim provedenim istraživanjem obuhvaćenim područjima, upravo će one biti polazištem za analizu prilagođenih

godbe hrvatskome kao jeziku primaocu, a koja je temom petoga poglavlja.

U petome se poglavlju analizira prilagodba njemačkih posuđenica u hrvatskome na fonološkoj, grafijsko-pravopisnoj, morfološkoj i semantičkoj razini, a za svaku se od njih navode značajke i posebnosti uz odgovarajuće primjere. Predmetom je provedene analize i leksikografska obrada njemačkih posuđenica u hrvatskim jednojezičnim rječnicima. Među nadregionalnim su njemačkim posuđenicama u hrvatskome potvrđene one za koje u njemu ne postoji odgovarajući ekvivalent, ali i one kod kojih je zamjena hrvatskim ekvivalentom moguća. Među potonjima je u prvome redu riječ o posuđenicama sa supstandardnim statusom, a njihova je uporaba moguća u svim funkcionalnim stilovima. Autorice u njima vide elemente kojima se hrvatski jezik dodatno obogaćuje.

Šesto je poglavlje posvećeno prevedenicama koje su rezultat latentnoga jezičnog posuđivanja te kojima se strani izraz reproducira vlastitim jezičnim sredstvima. Upravo ih je iz tog razloga teže identificirati nego što je to slučaj s posuđenicama. Autorice navode kriterije za identifikaciju prevedenica te donose njihovu tipologiju uz navođenje odgovarajućih primjera i posebnosti koje se mogu javiti pri tvorbi prevedenica kao i pri njihovoj

semantičkoj prilagodbi. Ističe se da prevedenice predstavljaju aktivan odnos prema jezičnim inovacijama. Za razliku od većine posuđenica, hrvatske prevedenice nastale prema njemačkome jezičnom uzoru uglavnom imaju standardnojezični status. Na izraznoj razini predstavljaju očuvanje hrvatskoga jezika, ističe se, a na značenjskoj jednu vrstu jezičnoga obogaćenja, te upućuju na pripadnost europskoj jezičnoj konvergenciji. Na kraju se, u sedmom i osmom poglavlju, donosi zaključak te popis korištenih izvora.

Knjiga *Deutsch-kroatische Sprachkontakte* predstavlja izniman doprinos na području lingvistike jezičnih dodira, u prvomu redu onih između njemačkoga i hrvatskoga jezika, ali i općenito. Navedene jezične dodire stavlja u širi društveno-povijesni i kulturni kontekst te ih bogato oprimjeruje. Njemačke se posuđenice u hrvatskome te prevedenice nastale prema njemačkomu jezičnom uzoru sustavno analiziraju uz precizno i detaljno navođenje odgovarajućih značajki i posebnosti. Ova bi knjiga svakako trebala postati neizbježnom literaturom svima čiji je znanstveni, istraživački i nastavni interes vezan uz dodirno jezikoslovlje. Dostupnost joj široj čitateljskoj publici osigurava sustavnost u pristupu temi kojom se bavi te mnoštvo primjera koje ga čine živim i zanimljivim. Sigurna sam da

će knjiga *Deutsch-kroatische Sprachkontakte*, a ostanimo pritom u predblagdanskom ozračju u koje je smješten i nastanak ovoga prikaza, zainteresirati sve one kojima *kiflice*, *puslice*, *linceri* i *kuglofi*, posipani *štaub(cuker)om* ili ne, zamirišu i s lingvističkog stajališta.

Željka Macan